پێشەکی یەک

بۆ مێژووی ئیسلامی کورد

ئامادەکردنی
هادی عەلی

١٤١٤ ک ١٩٩٣ ز

بسم الله الرحمن الرحيم

مقدمة

في التأريخ الاسلامي الكردي

باللغة الكردية

بقلم
هادي علي

پێشەکی یەک

بۆ مێژووی ئیسلامی کورد

ئامادەکردنی
هادی عەلی

× ناوی کتێب : پێشه کی یه ک بۆمێژووی ئیسلامی کورد
× ناوی دانه ر : هـادی علـی
بلاوکه ره وه : کتێبخانه ی ڕۆشنبیر - سلیمانی -
× چاپی / دووه م
× ١٤١٤ ک ١٩٩٣ ز

" ١ "

کاتێ ئەم پێشەکی‌یە ئەنوسین ، مەبەستمان ئەوە نیە کە دەربارەی مێـژووی نەتەوەیی یان هەرێمایەتی کورد بکوڵینەوە • بەڵکو مێژوی یەکێك لەگەلانی ئیسلام روون ئەکەینەود کە لەبنیات نانی شارستانێتی ئیسلامی‌دا دەورێکی بالای هەبوە •

مێژووی ئیسلامی بریتی نیە لەمێژوی کەلی عەرەب بە تەنیا ، بەلکو بریتی‌یە لەمێژوی هەمو ئەو کەلانەی کە لەسایەی ئیسلامدا بەشێوەیەکی واقیعی ژیاون • کەلی کوردیش یەکێکە لەو کەلانەو جێگای تایبەتی لەمێژوی پرشنگداری ئیسلامدا کرتوە • بۆیە پێویستە گرنگی‌یەکی تایبەت بەمێژوی ئیسلامی کورد بدرێت ، چونکە تا رادەیەکی زۆر پشت گوێ خراوەو بەدەستی ئەنقەست دەستکاری‌و گۆرانی تێدا کراوە •

ئێمە لێرەدا لەو کەسانە نین بۆ کەلی کورد بکرین‌و داوای بەزەیی‌و لـــێ بوردنی لەعەرەب‌و کەلانی تر بۆ بکەین‌و سۆزی خەلکی بۆ بجوولێنین ، چونکە کەلی کورد زۆر لەوە گەورەترو پایە بەرز ترە •

ئێمە ئەمانەوێت راستی‌یەکانی مێژو بخەینە پێش چاو بۆ ئەوەی بزانین کـە تا ح رادەیەك دەستکاری مێژوی کەلانی ئیسلام کراوەو راستیەکانی شاراونەتەوەو پێ شێل کراون •

کەلی کورد بنەرەتێکی پتەوو سروشتێکی خاوێن‌و باوەرێکی قوولی هەیـــە ، ئەتوانێت سەر لە نوێ هەلسێتەوەو بوونی ئیسلامی خۆی دیاری بکات‌و دەورێکی کاریگەر لەرووداوەکانی جیهاندا ببینێت ئەگەر چی باری ئێستای نالەبـــارە ، بەلام سەرزەنشت‌و کلەیی لێ ناکرێت ، دەربارەی ئەم بارە ناهەموارەی کە لـەم سەردەمەدا تیایا ئەتلێتەوە لەکەل ئەو هەست‌و روانینە تایبەتیەی بەرامبـــەر ئیسلام‌و کەلانی موسلمانی دەورو بەری هەیەتی ، کلەیی لێ ناکرێت ، چـونکـە کاتێ ناوی ئیسلام لائەبرێ تە نیا چەند کەسانێکی دروزن‌و خۆپەرست‌و دنـیـا پەرست نەبێت ، واقیعێکی راستەقینەی ئیسلامی نابینێت ، و کاتێ نـــاوی عەرەبی لائەبرێ تەنیا سەربازو ئەفسەری خوێن رێژو سی‌خورو پۆلیسی دل رەق زیاتر هیچی تری بیر ناکەوێتەوە • پێویستە لەپێشا گلەیی‌و سەرزەنشت ئاراستەی عەرەب‌و گەلانی تری ئەمروێ موسلمان بکرێت وەك تورك‌وفارس • پێویستـــە ئەو گەلانە لەپێشا دەست لەبانگی نەتەوە گەری‌و جیاوازی خوێن‌و زمـــان‌و نەژاد هەلگرن • عەرەبەکان پێویستە وتە پیرۆزەکەی عومەر بهێننەوە یادی خۆیان کە پێیان ئەلێ : ئێوە زەبونترین قەوم بوون ، خوا بەئیسلام پایە بەرزی کردن ئەگەر بەتەمای پایە بەرزی بن لەشتێکی تردا ئەوا خوا رسواتان ئەکات •

گەلی کوردیش پێویستە ئەوە بزانن کە تەنها لەسایەی ئیسلامدا ئەتوانن بەسەربەرزیو کامەرانی بژین‌و دەورێکی بالا لەروداوەکانی جیهانی‌دا ببینن ٠ مێژوی هەزار ساڵەی کورد چاکترین بەڵگەیە لەسەر ئەم راستی‌یە ٠

رووداو و کارەساتە ناخۆشەکانی ئەم سەدەیەو باری ناهەمواری ئێستامان پشتگیری ئەم بۆچوونەمان ئەکەن ٠ بۆ دڵنیا بوون لەم پێویستمان بەلێکۆڵینەوە ـ یەکی مێژوی ئیسلامی کورد هەیە کە لەسەر بنچینەیەکی زانستی‌یانەو لەروانگەی راستەقینەی ئیسلامەوە دابرێژرێت ٠

" ٢ "

خوای پەروەردگار ئاینی ئیسلامی بۆ گروی ئادەمی بریار داوە ٠ هەر چەندە لەسەرەتاوە لەناو گەلی عەرەبدا دەستی پێ کردوە ، بەڵام ئەوە ناگەیەنێت کە عەرەب خاسیەتی تایبەت‌و جیاوازیان لە گەلەکانی تر هەیە ٠ چونکە قورئانی پیروز یەکێتی دروست بوون‌و بنەچەی مرۆڤایەتی روون کردۆتەوە کەئەڵێت :

" یا ایها الناس انا خلقناکم من ذکر وانثی وجعلناکم شُعوبا وقبائل لتعارفوا، ان اکرمکم عند اللـه اتقاکم ان اللـه علیم خبیر " سورەتی ـ الحجرات ـ ئایەتی ١٣ ٠

واتە : ئەی ئادەمی‌یەکان : خوا ئێوەی لەنێرو مێیەك ((ئادەم و حەوا)) دروست کردوەو کردنی بەچەندەها گەل‌و هۆزەوە بۆ ئەوەی یەکتری بناسن‌و بە خۆشی پێکەوە بژین ، دڵنیا بن کە چاکترینتان لەلای خوا ئەو کەسەتانە کە زیاتر لەخوا ترس‌و خواناس بێت ٠ بەراستی خوا زاناو بەئاگای بێ هاوتایە ٠

عەرەب هەروەك گەلانی تری ئەو سەردەمە لەزەنگاوی جاهیلیەتدا ئەتلانەوەو لەهەموو روویەکی ژیاندا دواکەوتو و گومرا بوون ٠ سەرچاوەی باری ناهەمواری ژیانیان بریتی بوو لەبیر و باوەرێکی بت پەرستی‌و ماددی بۆگەن کەرێگای بیر کردنەوەی خاوێنی لێ گرتبون ٠ عەرەبەکان بەو پەری توندو تیژی‌یەوە دژی بانگەوازی ئیسلام راوەستان‌و بەربەرەکانیان ئەکردو سزاو ئازاری هەڵگرەکانیان ئەدا وەك : بیلالی حەبەشی و صوهەیبی رومی و عەمماری کوری یاسر و سومەیەی دایکی کە یەکەم شەهیدی ئیسلامە و بەدەستی ئەبو جەهلی ناپاك ـ کە یەکێکە لە گەورە پیاوانی عەرەب ـ شەهید کرا ، کاتێ لەژێر سزاو ئەشکەنجەدا ئارامی گرت‌و خۆی بەدەستەوە نەدا ٠

ئەبولەهەب و ئەبوجەهل و وەلیدی کوری موغەیرە و گەلێ لەگەورە پیاوانی تری عەرەب کە نەتەوەگەری و بت پەرستی جاهیلی لەئاستی خۆری روناکی ئیسلام کەرو کوێری کرد بوون ، بەهەموو توانایەکیانەوە بەرهەڵستی ئەم دینە

پاکەیان ئەکرد ٠ بۆیە ئەتوانین بڵێین : ئەوانەی لەسەرەتاوە باوەری خاوێنی ئیسلامیان هەڵگرت ، تەنیا عەرەب نەبوون ٠٠٠ وە ئەگەر عەرەب یەکەم کەس بوو بن کە ئاینی ئیسلامیان هەڵگرتبێ‌و لەپێناویا خەباتیان کرد بێ ، هەر ئەوانیش بوون کە لەسەرەتاوە دژی راوەستاون‌و بەربەرەکانیان کرد ٠

کەواتە ئیسلام بەرنامەیەکی عەرەبی نی‌یەو بەرهەمێکی نەتەوەیی نیە کە بە گەلی عەرەبەوە بەسترا بێت ٠ ئەگەر وا بوایە ، ئەوا بەتوندی دژی نەئەوەستان‌و بەرهەڵستیان نەئەکرد ٠ هەروەها ئەگەر بەپەیدا بوویەکی هەرێمایەتی‌و نەتەوەیی دابنرێ ، بەو شێوەی هەڵگرانی تیۆری نەتەوەگەری جاهیلی ئەیانەوێ بەخەڵکی بکەیەنن ، ئەوا هیچ نرخێك بۆ سەرچاوە ئاسمانیەکەی نامێنێتەوە ٠

بەڵێ پێغەمبەری ئیسلام ـ درودی خوای لێ بێت ـ عەرەب بووە ، بەڵام ئەمە نابێتە هۆیەك بۆ عەرەبێتی ئیسلام ٠ چونکە ئیسلام نەبەرهەمی ((محمد)) ە ـ درودی خوای لێ بێت ـ وە نەبەرهەمێکی (عەرەبی)یە ٠ بەڵکو (محمد) ـ درودو سەلامی خوای لێ بێت ـ پێغەمبەری خوایە وەك پێغەمبەرانی پێشوو ٠ وە ئەگەر پێغەمبەری ئیسلام عەرەب بووە ، ئەبێ ئەوەشمان لەبیر نەچێت کە ئەبولەهەب و ئەبوجەهل‌و وەلیدی کوری موغەیرەش هەر عەرەب بوون ٠ ئەگەر عەرەبێتی پێغەمبەر هۆیەك بێت بۆ عەرەبێتی ئیسلام ، نەئەبوو پێغەمبەرو ئەبولەهەبی مامی هەڵوێستیان دەربارەی ئیسلام پێچەوانەی یەکتر بوایە ٠

دانانی ئیسلام لەقالبێکی نەتەوەگەری‌دا ، هەڵقوڵاوی بیرو رایەکی (عیلمانی) یانەیە کەدەرکەوتنی ئیسلام بەگەلی عەرەبەوە ئەبەستێت نەك بەناردنی (وەحی) لەلایەن خواوە ٠ هەر چەند ئەم بۆ چوونە وا پیشان نادات کەئینکاری وەحی بکات ، بەڵام لەناوەروکەکەیدا ئینکاری هەیە ٠ چونکە ئیسلام بە" کەلەپورێکی عەرەبی رووت " دائەنێت و کەلەپوریش بەرهەمێکی نەتەوەیی‌یە ، نەك لە ئاسمانەوە لەلایەن خوای پەروەردگارەوە نێررا بێتە خوارەوە ٠

ئەم بۆ چوونە جاهیلی‌یە هەر لەسەرەتاوە تێکدانی بنچینەکانی باوەری ئیسلامی مەبەستە ، چونکە باوەری ئیسلام لەسەر بوونی (وەحی) دامەزراوە ، نەك لەسەر بوونی نەتەوەی عەرەب ، لەراستیا لەسایەی ئیسلامدا نەبێت مانای نەتەوەو یەکێتی‌یان هەرگیز نەزانیوە ٠ لەپێش ئیسلامدا عەرەب بریتی بوون لەچەند هۆزو بەرەیەکی پرژو بلاو و ناکۆك‌و هەرگیز دوژمنایەتی‌و برا کوژی‌یان لێ نەبراوە ٠

هەر لەسەرەتاوە لە ((مەککە)) گەلی ئایەت لەقورئانی پیروز هاتوونەتە خوارەوە کە لەگەڵ گروی ئادەمی‌دا بەگشتی ئەدوێن‌و بەدڵنیایی جیهانێتی دینی ئیسلام ئەسەلمێنن ٠ خوای پەروەردگار بە پێغەمبەر ئەفەرموێت : " وما

أرسلناك الا رحمة للعالمين " سورەتی الانبیا، ئایەتی /١٠٧ واتە: خوای پەروەردگار تۆی ناردوە ـ ئەی پێغەمبەر ـ کە رەحمەت و کامەرانی بێت بۆ هەموو جیهانیەکان. کەواتە ئیسلام بەگەلی عەرەبەوە نەبەستراوە، بەڵکو بۆ کشت جیهانیەکانە، بۆیە ئادەمی و هەموو خاوەن ژیریەکانی تریش کە لەم جیهانەدا ئەژین ئەکرێتەوە.

شوێنکەوتووانی تیۆری نەتەوەگەری چی ئەڵێن دەربارەی ئەو رووداوەی کە گەورە پیاوانی قورەیش داوایان لەپێغەمبەر کرد بۆ ئەوەی هەژارو بێ دەسەڵاتەکان لەدەوری خۆی دەربکات وەك صوهەیبی رومی و بیلالی حەبەشی و زەیدی کوری حاریسە. گوایە ئەمانە لەبەندەو کۆیلەکانن و ناگونجێت پێکەوە لەسەر ئەم بانگەوازە کۆببنەوە. بەڵام پێغەمبەر بەفەرمانی خوا هیچ گوێی بۆ ئەم داخوازیە بێ جێیە شل نەکردو رووی لەپیاوە ماقوڵانی نەتەوەی عەرەب وەرچەرخان. هەروەها قورئانی پیرۆز هەرەشە ئاراستەی گەلی عەرەب ئەکات، ئەگەر بێتو پشت لەم دینە هەڵ بکەن، ئەوا گەلێکی تر ئەخاتە جێگەیان: " **فان تتولوا یستبدل قوما غیرکم ثم لایکونوا امثالکم** " سورەتی محمد /٢٨ ئایا چ تایبەتمەندیەك لەئاینی پیرۆزی ئیسلامدا بۆ گەلی عەرەب هەیە؟! ئایا چی رووی دا کاتێ عەرەب لەسەردەمی عەباسیەکاندا دەست بەرداری ئیسلام بوون و وازیان لێ هێنا؟! ئایا گەلی تورك و گەلی کورد نەبوون ئاڵایان لەدەست گرتن و جیهانی ئیسلامیان لەچنگ ئەوروپای خاچ پەرست پاراست و رووناکی قورئانیان گەیاندە گەلێ ناوچەی زەوی کەعەرەب هەرگیز پێیان تێ نەخستبو؟!

ئاینی ئیسلام بۆ هەموو گەلانە.. بۆ هەموو مرۆڤایەتییە هەتا هەتایە... ئیسلام کەلەپورێکی عەرەبی نیە تا عەرەبەکان لە (محمد)ەوە بۆیان مابێتەوە، چونکە (محمد) ـ درودی خوای لێ بێت ـ لەکەسەوە بۆی جێ نەماوە.. بەڵکو لەلایەن خواوە نێرراوە بۆ ئەوەی نەوەی ئادەم ئاگادار بکاتەوەو بانگیان بکات بۆ سەر راستە رێبازی خوایی... هەموو گەلێك ئەتوانێ لەسەرچاوەی ئیسلام هەڵ بگوزێت و سەرکردایەتی جیهانی پێ بکات و کامەرانی هەر دوو جیهان بەدەست بهێنێت.

مێژونوسەکان بەشێوەیەکی تایبەتی زۆریان دەربارەی دەوری عەرەب لە بڵاو کردنەوەی ئیسلام و گەیاندنی بەجیهان نووسیوە، بۆ ئەوەی وای بخەنە بەرچاو کەئیسلام دینی عەرەبەو بەس! لەراستیدا عەرەبەکان هەرچەندە کۆششیان بۆ بڵاو کردنەوەو پاراستنی ئیسلام کرد بێت، هێشتا هەر کەمە. چونکە بەهۆی ئیسلامەوە بوون بەمیللەتێکی ئەوتۆ کەبتوانن پێشەوایی جیهان بکەن و هەموو گەلانی جیهان حسابیان بۆ بکەن و رێزیان لێ بگرن. هەرچەندە بەتەنها ئەوان نەبوون، بەڵکو کوردو تورك و فارس و گەلانی تریش بەگشتی بەدرێژایی مێژووی

ئیسلام دەوری باڵایان هەبووەو خەباتی سەختیان کردوە بۆ پاراستنی جیهانی ئیسلام و بڵاوکردنەوەی بەرنامە بێ وێنەکەی و قوربانی بێ پایانیان لەم بوارەدا بەخشیوە. بۆیە قورئانی پیرۆز روویان تێ ئەکات و ئەڵێت: " **یمنون علیك ان اسلموا، قل لاتمنوا علی اسلامکم، بل الله یمن علیکم ان هداکم للایمان ان کنتم صادقین** " سورەتی الحجرات /١٧. واتە: خوای گەورە روو ئەکاتە پێغەمبەرو ئەڵێت: منەت بارت ئەکەن کە موسڵمان بوون، تۆیش بڵێ: منەت بارم مەکەن بەموسڵمان بوونتان، بەڵکو خوا منەت بارتان ئەکات کەرێنمایی کردوون بۆ ئیمان هێنان ئەگەر ئێوە راست بکەن.

لێرەدا مەبەستمان ئەوە نییە چاو لەو دەورە مێژوییە دابخەین کە عەرەب پێی هەڵساون بۆ بڵاوکردنەوەی ئیسلام لەجیهاندا، ئەوانەیان بەراستی و دروستی ئاڵای پیرۆزی قورئانیان هەڵگرت، دوای ئەوەی وازیان لەدەمارگیری و رەگەزپەرستی هێناو مەبەستیان تەنیا دامەزراندنی کۆمەڵگەیەکی جیهانی ئیسلامی بوو. بەڵام لەهەمان کاتا نابێ چاو لەهەوڵ و خەباتی گەلەکانی تریش دابخەین وەك:ـ تورك و کوردو فارس و ئەفغان... هتاد.

لەم پێشەکیەدا ئەمانەوێ پەرچی ئەو میللی گەری و رەگەز پەرستییە بدەینەوە کە ئیسلام لەبەر خۆی دائەماڵێت و بیری نەفامی بوگەن لەجێگەی ئیسلامی پیرۆز دائەنێت. بەهۆی گومرایی عەرەبەکان لەرێبازی راستی خوایی، هەموو موسڵمانەکانی جیهانیان لەدەست خۆیاندا، لەپێش هەموویانەوە، ئەوانەی لەگەڵیانا لەزەوی و ژیانا هاوبەشن، ئەوانەی بەدرێژایی مێژو بۆ ئیسلام ژیاون وەك گەلی کورد.

بۆ ئەو ئوممەتە قورئانییە مەزنەی کە لەکوردو تورك و عەرەب و فارس و ئەفغان... هتد پێك هاتوەو ئیسلام بەنەژادو نیشتمان و نەتەوەو ئامانج دائەنێن...

بۆ ئەمانە هەموو ئەم باسە ئەنووسین.. بەتایبەتی بۆ گەلی کوردی ستەم لێکراو. لەخوای گەورە ئومێدەوارین لەتاریکستانی نەزانی و نەفامی رزگاریان بکات و رێ نماییان بکات بۆ سەر رێبازە راستەقینەکەی قورئان، بەهیوای هەڵکەوتنی زانای پایە بەرزی تری وەك ((ئیبن صلاح شارەزوری)) و فەرمانەدەی مەزنتری وەك ((صلاح الدین))...

•

"٣"

وەك لەپێشەوە وتمان، پێویستە مێژووی ئیسلام سەر لەنوێ بەپێی تێروانینی ئیسلامی بنوسرێتەوە، وە ئەبێ بەتەواوی لەو دەست کاری کردن و گۆرانکاریانە پاك بکرێتەوە کە نێرراوانی ئاینی و رۆژهەلات ناسانی ئەوروپایی گاور تیایا

کردویانە بۆ ئەوەی بیخەنە قالبێکی نەتەوە گەری‌یەوە بۆ هێنانە دی مەبەست و ئاواتی گلاویان لەپەرتەوازە کردنی مێژوی ئیسلامی بۆ چەند مێژویەکی نەتەوە گەری و هەرێمایەتی کە هیچ پەیوەستێکی گیانی لەنێوانیاندا نەبێت • واتە بیکەنە مێژوی عەرەب و مێژوی کوردو مێژوی تورك ••• هتد •

لەم ڕێگایەوە ئیسلامیش پەرت پەرت بکەن بۆ ئیسلامی عەرەبی و ئیسلامی تورکی و ئیسلامی فارسی و ••• هتد • بەم شێوەیە ئامانجی خۆیان بهێننە دی لە جێگیر کردنی بیرو رای نەتەوە گەری لەدڵ و دەروونی موسڵمانەکاندا بە گشتی و کەرت کەرتیان بکەن بۆ چەند بەشێکی نەتەوەیی کە چەندەها بەربەستی دەرونی و هەرێمایەتی و ڕەگەز پەرستی لەنێوانیاندا دروست ببێت ، وەك پێشەکیەك بۆ ئیمپریالیستی فیکری کە ڕاستەوخۆ ئیمپریالیستی سەربازی بەدوایا دێت ، بەو شێوەیەی لەسەرەتای سەدەی بیستەمدا بەسەر جیهانی ئیسلامدا هات • بیرو رای چەپەڵی نەتەوە گەری لەلایەن تورکەکان و عەرەبەکانەوە بوویە هۆی ڕوخاندنی دەوڵەتی ئیسلامی عوسمانی • ئیمپریالیستی خاچ پەرستی نوێ لەئینگلیزی و هۆڵەندی و فەرەنسی و ئیتالی و ئیسپانی و ڕووسی توانیان جیهانی ئیسلام لەنێوان خۆیاندا دابەش بکەن و هەر لایەکیان قەپی لەچەند پارچەیەك گرت وەك میراتی بێت کە لەباب و باپیریانەوە بۆیان جێ مابێت •

دەوڵەتە ئیمپریالیزمەکان بەهەموو توانایەکیانەوە نەخشەیان داڕێژرا بۆ پەرتەوازە کردنی ئەو گەلانەی لەسایەی ئیسلامدا پێکەوە ئەژیان و لەپێناویا قوربانیان ئەداو دژی دوژمنانی ئەجەنگان • پەراوەکانی مێژوی ئەم سەردەمە هیچ بایەخێکیان بە ڕوونکردنەوەی دەوری ئەو گەلانە نەداوە کە بەدرێژایی مێژوو بۆ ئیسلام ژیاون ، بەڵام بەتەنیا هەر دەربارەی گەلی عەرەبیان نووسیوە ،هەروەك مێژوی ئیسلام بریتی بێت لەمێژوی عەرەب و بەس • خۆ ئەگەر شتێکی کەمیش نوسرا بێت ، ئەوا بەشێوازێکی نارێك و ناشیاو نوسراوە کە جگە لەرق و کینەو بیری میللی گەری هیچی تر نابەخشێت • بۆ نموونە پەراوەکانی مێژوی نوێ دەوڵەتی ئیسلامی عوسمانی بەئیمپریالیزمی تورکی ناو ئەبەن و بەپێشەوای سیاسەتی تەتریکی دائەنێن ،کە لەراستی‌دا " موستەفا کەمال ئەتاتورك " پێشەوای ئەم شانوگەری‌یە بوو کە دەوڵەتە ئیمپریالیزمیەکان دەرهێنەری بوون •

ئەم فس فس پاڵەوانە یەکێك بوو لەئەندامانی پارتی " ئیتیحادو تەرەقی " کە ئالای میللی گەری تورانی‌یان هەڵگردبوو • دامەزرێنەرانی ئەم پارتە لەجوولەکە ((سلانیك)) بوون لەیوگسلافیاو بەجوولەکەی ((دۆنمە)) ئەناسران • بەرواڵەت وایان پیشان دابوو کە موسڵمان بوون ، بەڵام لەراستی‌دا هەر جوولەکە بوون و

ماسۆنیەتی جیهانی هەڵی بژاردبوون بۆ بەجێ هێنانی نەخشەی گلاوی ئیمپریالیزم لەناو جەرگەی جیهانی ئیسلامی‌دا (١) •

دەوڵەتی عوسمانی دەوڵەتێکی ئیسلامی بوو کە ماوەی نۆ سەدە ئالای ئیسلامی هەڵگردبوو • بەڵام لاوازی و کەمتەرخەمی هەندێ لەسوڵتانەکان و کاربەدەستانو دەستی چەپەڵی ماسۆنیەت دەورێکی باڵایان نواند لەلاواز کردن و پێ شێل کردن و گۆڕانی ڕووی ڕاستەقینەی ئەم دەوڵەتەدا • ماسۆنیەت بەهۆی داموو دەزگاو کۆمەڵە پیاوەکانیەوە کە لەسەرانسەری جیهانی ئیسلامی‌دا جێگەی خۆیان کردبووەو لە سەر حسابی ماسۆنیەت ئیشیان ئەکرد ، توانیان شێوەیەکی ناهەموار لە ناو موسڵمانەکاندا بۆ ئەم دەوڵەتە دروست بکەن ، بەرادەیەك مرۆڤ شەرم بکات کە بەدەوڵەتێکی ئیسلامی دابنێت •

بۆ نموونە لەگشت پەراوەکانی مێژودا (سوڵتان عبدالحمید)یان وا داوەتە قەڵەم کە پیاوێکی زاڵم و خوێن رێژو بێ ویژدان بووەو تەنها خەریکی رابواردن و یاری کردن بووە لەگەڵ کەنیزەك و ئافرەتاندا • بەڵام لەراستی‌دا ئەم سوڵتانە زۆر دوور بووە لەم جۆرە ڕەوشتانەو بگرە لەزۆربەی سوڵتانەکانی دەوڵەتی عوسمانی چاکتر خواناس‌تر بووەو زیاتر هەوڵی داوە جیهانی ئیسلام لەچنگی گاورو جوولەکە و دوژمنانی بپارێزێت • بەڵام بەداخەوە لەسەردەمێکی زۆر ناهەمواردا فەرمانرەوایی گرتە دەست • دوژمنان لەهەموو لایەکەوە تەنگیان پێ هەڵ چنی بوو ، بەرادەیەك بواریان نەئەدا کارو بار ڕاست بکاتەوە • پیلانێکیان ڕێکخست و بەهۆی پارتی ئیتحادو تەرەقی ماسۆنیەوە توانیان لەسەر تەختی خیلافەت لای بەرن ، بۆ ئەوەی هیچ کۆسپێك لەبەردەم دوژمنانی ئیسلامدا نەمێنێت بۆ بەجێ هێنانی نەخشەی ترسناکیان بۆ دابەش کردنی جیهانی ئیسلام و لەناو بردنی ئاینی ئیسلام •

هەڵگرانی بیری نەتەوە گەری عەرەبی دەورێکی ناپاکیان لەم تێکدان و گۆرانەدا گێرا • چونکە زۆربەی پێشەوایانی ئەم بیرە جاهیلیەتە گاور بوون و بۆ حسابی ماسۆنیەتی جیهانی ئیشیان ئەکردو لەقوتابخانەکانی ((تەبشیر))دا پەروەردە کرا بوون کە لەشام و میسرو سودان‌دا بۆ ئەم مەبەستە بنیات نرابوون و لەدەرگایەکی لەبار بوون بۆ چالاکیەکانی خاچ پەرستی و ماسۆنیەت دژی ئیسلام •

---

(١) بۆ دڵنیا بوون لەم ڕاستی‌یانەو ژیانی ((کەمال ئەتاتورك))بەدرێژی تەماشای کتێبی ((الرجل الصنم))بکە دانراوی ئەفسەرێکی تورکی‌یە •

" ٤ "

مێژوی ئیسلامی کوردیش تووشی ناهەموارترین کرداری گۆران و تێکدان و پشت گوێ خستن هاتووە · عەرەبی موسڵمان هیچ شتێك دەربارەی برایانی کوردی موسڵمانی نازانێت کەمەڵبەندی چیاکاندا بەدرێژایی مێژووی پر لەرووداو و کارەسات خەباتیان کردوەو لەگەڵ گەلانی تری موسڵماندا بەو پەری ئازایەتی و جوامێری یەوە بەشداریان کردوە بۆ پاراستنی ئیسلام بەربەرەکانی کردن دژی دوژمنانی خوا · بگرە کوردی موسڵمان خۆیشی هیچ شتێك دەربارەی مێژوی ئیسلام و مێژوی ئیسلامی کورد بەتایبەتی نازانێت !

ئەم نەزانینە دەربارەی رووداوەکانی مێژووی ئیسلامی ، هۆیەکی سەرەکیە بۆ لاواز بوونی پەیوەندیٔ موسڵمانەکان بەدینەکەیانەوە هەروەها بەیەکترەوە لەم سەردەمەدا · جگە لەزاڵ بوونی بیرو رای میللی گەری بەسەر راڤە کردنی مێژوی ئیسلامی دا کەبووەتە هۆی جیا کردنەوەی گەلانی موسڵمان بەتەواوی لەمافی زانینی پلەو پایەی سروشتی خۆیان لەمێژووی ئیسلامی و رووداوەکانیا بەکوێرەی ئەو دەورەی دیویانە لەدروست کردن و گەشە پێ دان و پاراستنی ئەم مێژووە پرشنگدارەدا کەشانازی پێوە ئەکەین وەك چۆن شانازی بەئیسلام خۆیەوە ئەکەین ·

وەکو ووتمان مێژووی ئیسلامی بەتەنها مێژووی عەرەب نیە ، هەروەها مێژووی عەرەب مێژووی ئیسلام نیە بەگشتی · چونکە گەلەکانی تریش لەدروست کردن و دارشتنی ئەم مێژوەدا بەشداریان کردوە · بێگومان مێژوی ئیسلامی ئەم گەلانە لەگەڵ مێژووی ئیسلامی عەرەب دا ، ئینجا رووبەری سروشتی و تەواوی رووداوەکانی مێژووی ئیسلامی پێك ئەهێنن ·

گەلی کورد ئیسلامیان پاراستووەو دژی ئیستعماری خاچ پەرستی خەباتیان کردوە کەدرندەترین دوژمنی مێژویی ئیسلامن ، لەکاتێکا پاڵەوانی کوردی موسڵمان ((صلاح الدینی ئەیوبی)) سەرکردایەتی خەباتی گرتە دەست بۆ پاراستنی نیشتمانی ئیسلامی ، کە بەپێی تێروانینی قورئانی بریتیە لەنیشتمان و شناسنامەی هەموو موسڵمانێك · نیشتمانی ئیسلامی بەتایبەتی بەکەسەوە نەبەستراوە ، بەڵکو نیشتمانی خۆشەویستی گشت موسڵمانێکە لەهەر کوێیەك بێت وە لەهەر کاتێکا بێت ، بەمەرجێ ئاڵای ((لا الە الا اللە محمد رسول اللە)) بەسەریا بشەکیتەوە ·

ئیسلام زۆر چاك کوردەکانی تێگەیاند بوو کەنیشتمان و شناسنامەو باوەڕومایەی گشت شانازیەکیان تەنها ئیسلام و خەباتکردنە لەپێناوی پاراستن و بەرز کردنەوەی ئاڵاکەیدا · ئەگینا چۆن تێکۆشان و قوربانی دانیان بۆ رزگار کردنی قودسی پیرۆز

راڤە بکەین · هەروەها گرنگی دانیان بەزمانی عەرەبی لەکاتێکا خۆیان زمان و نیشتمانی تایبەتیان هەیەو شانازی پێوە ئەکەن ؟ ! بێگومان خۆشەویستی ئیسلام پاڵی پێوە ناون بۆ ئەم ئامانجە پیرۆزە ! !

" "

گەلی کورد بەباوەڕێکی پتەو و سنگێکی فراوانەوە ئاینی ئیسلامیان وەرگرتوەو بەخێرایی لەگەڵیا گونجاون · چونکە ئیسلام بریتی یە لەوەڵامدانەوەی سروشتی بۆ ئەو دەروونە خاوێن و خێر خوازەی لەقوڵایی فیطرەتیاندا جێگیر بووە ، بەهۆی ئەو سروشتە جوان و سازگارەوە خوای پەروەردگار پێی بەخشیوون · لەچیاو دوڵی رەنگین و بەفرینی کوردستاندا · بۆیە کوردەکان بەگشتی ئیسلامیان وەرگرتوەو راستەوخۆ دەستیان داوەتە تێکۆشان لەپێناویاو لەپاشا توانیان سەرکردایەتی جیهانی ئیسلام بگرنە دەست بۆ خەبات کردن دژی دوژمنانی داگیرکەر · ئەم راستی یە چاکترین بەڵگەیە لەسەر پاکی و ئازایەتی و رەوشت جوانی ئەم میللەتە کەهەمیشە ئامادەن بۆ وەرگرتنی راستی و بەرهەڵستی کردنی نارەوایی ·

وەکو ووتمان گەلی کورد وەنەبێ تەنها ئیسلامیان وەرگرتبێ و بەس ، بەڵکو خەباتیان کردوە بۆ بڵاو کردنەوەی بانگەوازەکەی لەهەموو ناوچەکانی دوورو نزیکی ئەم جیهانەداو لەگەڵ موسڵمانانی عەرەب و تورکدا بەشداریان کردوە بۆ رزگار کردنی ئاسیای بچووك و ئەوروپای خۆرهەڵات لەچنگی خوانەناسان و بێ باوەران · هەر ئەمانیش بوون جیهانی ئیسلامیان لەزۆرو ستەمی خاچ پەرستانی ئەوروپای خۆرئاوا رزگار کردو دەوڵەتێکیان دامەزراند کەبووە بەردی بناغە بۆ فراوانکردنی زەوی ئیسلام لەگشت لایەکەوە · وەهەر لەسەر دەستی کوردەکاندا بوو کەدوا قەڵای شعوبیەت روخێنرا کەبریتی بوو لەدەوڵەتی ئیسماعیلیە لەمیسر · هەروەها کوردەکان توانیان دەسەڵاتی سەربازی لەباکووری ئەفەریقادا جێگیر بکەن و قەڵاکان دژی دەوڵەتی رۆمانی قایم بکەن · بەم شێوەیە سنوری دەوڵەتی ئیسلامیان پاراست و قودسی پیرۆزیان لەچنگی خاچ پەرستەکان رزگار کرد · دەرکەوتنی ((صلاح الدین)) لەو سەردەمەدا بوو بەهۆی گۆرانی مێژوی ئیسلام بەتایبەتی و مێژوی جیهان بەگشتی · چونکە دەوڵەتی عەباسی لەسەرە مەرگا بوو ، دوژمنان خۆیان بۆ مەڵاس دابوو بۆ پەلامار دانی و لەناو بردنی و دابەش کردنی لەنێوان خۆیاندا · وە هەر ئەم رووداوەش بوو کە بوو بەهۆی ژیاندنەوەی ئەوروپا لەتاریکی نەزانی و بەندایەتی و گەیشتە ئەم ئاسۆیەی کەئێستا تیایا ئەژی !

بێگومان زۆر لایەنی تری مێژووی ئیسلامی کورد شاراوەیەو پێویستی بەئاشکرا

کردنو نوسینەوەو بڵاوکردنەوە هەیە • مێژوی ئەم میللەتە خەباتکەرە بەشێکە لە مێژوی ئیسلامیو لیێ جیا ناکرێتەوەو شانازیشی پێوە ئەکەین، چونکە باوەرەکەمان دروستی کردووە ، و هەر ئەم باوەرەیە کە بریتییە لەپەیوەندی فیکریو رۆحیو ویژدانیو ئەمان بەستیێت بەگەلانی تری موسڵمانەوە • زیاتر لەوەش ئەم مێژووە مەزنە پریەتی لەپاڵەوانیێتیو ئازایەتیو هەڵوێستی پر لەشانازی کەمێژو بۆبابو باپیرانمان تۆمار کردووە •

ئیسلام پەیوەندی هاوبەشو گەورەترین راستییە کە موسڵمانەکان بەگشتی لە عەرەبوفارسو کوردو تورك ••• هتد بەیەکەوە ئەبەستێتو کۆمەڵگەی ئیسلامی پێك ئەهێنن • لەم کۆمەڵگەیەدا هیچ جیاوازیەك لەنێوان کوردو عەرەبو کەسێکی تردا نیە ، جگە لەپلەی پەرستنو خەبات کردن • ئەندامەکانی ئەم کۆمەڵگەیە هەمو وەك دانەکانی شانە رێكو یەکسانن و هەمویان نەوەی ((ئادەم))ن و ((ئادەم)) یش لەخاکی ئەم زەوییەیەو خوای پەروەردگار رێزی لیٚ ناوە •

" ٦ "

گەلی کورد لەبزوتنەوەی فیکریو بنیات نانی شارستانیێتییە مەزنەکەی ئیسلامدا بەشداری کردوە • ئەم بەشداری کردنەش بەزۆری لەبواری زانیاریەکانی شەریعەتی ئیسلامیو قورئانو حەدیسدا بووە ، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر دڵسۆزیو قوولی باوەرەکەیان • لەزانیاری حەدیسدا پێشەوا بوون بەبیٚ هاوشان بۆ نموونە :

(ابن صلاح شارەزوری) کە بەناوبانگترین زانایە لەزانیاری حەدیسدا کوردە •

هەروەها گەلی کورد لەبلاو کردنەوەو گەشە پیٚدانی زانیاریە شەرعیەکاندا هاوکاری کردوە • سەدان بەرگ کتێب لەزانیاریەکانی فیقهی ئیسلامیدا بەناوی زانایانی کورد رازاونەتەوە ، وەك ((ئامدی)) کەخاوەنی کتێبی " الاحكام في اصول الاحكام " ە • هەروەها لەزانیارەکانی مێژو جوگرافیاو ئەدەبدا گەلی زانای بەناوبانگیان لیٚ هەڵکەوتوە کەمایەی شانازیو سەربەرزین ، وەك زاناو مێژونوسی ناودار ((ابن الاثير)) کە خاوەنی کتێبی ((الكامل في التاريخ)) ە یان ((ابن خلكان)) مێژو نوسو جوگرافی ناسی بەناوبانگ کە بەرهەمەکانیان وەك ئەستیرە لەئاسمانی مێژوی ئیسلامیدا ئەدرەوشێتەوە • ئەمانەو دەیان زانای تر کە بەهۆی نەزانی پشت گوێ خستنەوە ناویان شاراوەتەوەو لەبیر براونەتەوە •

پێویستە مێژو نوسە موسڵمانەکان قۆلی لیٚ هەڵ بماڵن بۆ ئەوەی راستییەکانی مێژوی ئیسلامی زیندو بکەنەوەو ئەو گەردو تۆزو ژنگەی لیٚ نیشتووە لای ببەن و رووە پرشنگدارەکەی ئاشکرا بکەن • پێویستە بایەخێکی تەواو بەم مێژوە بدرێت

چونکە گەلیٚ لایەنی شاراوەی شارستانیێتی ئیسلام زیندو ئەکاتەوەو زیاتر نەوەکانی پێکەوە ئەبەستێت •

بزوتنەوەی فیکری لەلای گەلی کورد بەرهەمێکی شارستانیێتی ئیسلامییە کە لەبنیات نانیدا هاوکاریان کردوە • کەواتە گەلی کورد گەلێکی مشەخۆر نین کە بنەرەتو شارستانیێتییان نەبێت ، وەك هەندیٚ نەفامو نەزان لیێ تیٚ ئەگەن • بەڵکو گەلێکی خاوەن نەژادو مێژوەو بەشانازیەوە جیٚگەی خۆی لەریزی گەورەترین شارستانیێتیدا دیاری کردوە ، ئەوەش شارستانیێتی ئیسلامییە کە گەورەترین بەشی زەوی گرتوتەوە لەنێوان ئاسیاو ئەفەریقیاو ئەوروپادا • بە ئەم ناوچە فراوانە ئەوتریٚ جیهانی ئیسلامی ، کەنیشتمانی هەر ئەو کەسانەیە تیایا ئەژینو بیرو باوەری ئیسلامیان هەڵگرتووە • ئەمەیە واتەی هاونیشتمانیێتی لەتێروانینی ئیسلامیدا ، کە لەدڵو دەروونو مێشکی گشت موسڵمانێکدا جیٚگیرە لەتورکو کوردو فارسو عەرەبو ئەفغانو •• هتد • لەکۆمەڵگەی ئیسلامیدا رەگەزو دەمارگیری و میللی گەریو رەنگو زمان ناخوێنرێتەوە • بەڵکو چاکترینو تاقە شناسنامە کە ئەندامێکی ئەم کۆمەڵگەیە پێش کەشی بکات بریتییە لەدڵسۆزیو خەبات کردنو رەوشت جوانیو باوەری پتەوە • ئیتر لەهەر هۆزو گەڵو زمانو رەنگێك بێت ، با پێست رەشەکانی خواروی ئەفەریقیاش بێت • هەر کەسێك لەم راستە رێبازە لابدات ، ئەوا سوكو ریسواو لەریز بەدەرە ، ئەگەر بێتو عەرەبیش بێتو لەنەوەی پێغەمبەریش بێت ! •

× × ×

" ٧ "

دوای ئەوەی دەوڵەتی ئیسلامی کورد دامەزراو لەجەنگی بەناوبانگی (حەتین) دا بەفەرماندەی ((صلاح‌الدين)) زۆرانێکی سەربازیو دەروونی بەسەر ئەوروپای خاچ پەرستا هێنا ، چەند دووریەکی گرنگ لەبوونی مێژوی گەلی کوردا پەیدا بوو ، دەربارەی کاریگەری ئەم میللەتە لەرووداوەکانی مێژودا • ئەمە راستییەکەو واقیع ئەی سەلمێنێتو دەم کوتی گشت نالەبارێك ئەکات کەنەیەوێت دان بەمافی مێژویی ئەم گەلە قارەمانەدا بنێت • بێگومان جەنگی خاچ پەرستەکان بەرایگشت مێژو نووسەکانی رۆژهەڵاتیو رۆژئاوایی ، هۆیەکی کاریگەرو سەرەکیە لەبوژاندنەوەی ئەوروپاو رووخاندنی دەرەبەگایەتیو دامەزراندنی حکومەتە میللییەکانو بەرپا بوونی شۆرشی پیشەسازیدا • هەروەها ئەوروپا هەرگیز تاڵیو دژواری ئەو دۆراندنە مێژوییەی لەبیر نەچوتەوە کە لەسەر دەستی موسڵمانەکاندا چەشتویەتی بەسەرکردایەتی کوردەکان •

عەرەبەکان لەپێش هەموو کەسێکەوە گوێیان لێ بوو ((ژەنەراڵ ئەلەنبی)) فەرماندەی هێزەکانی بەریتانیا ،کاتێ هاتە فەلەستین‌و بەزۆری ئاگرو ئاسن ئەو ناوچەیەی داگیر کردو ڕۆیشتە سەر گۆڕی پیرۆزی ((صلاح‌الدین)) و ووتی : من لەنەوەی خاچ' پەرستەکانم‌و شارلانم ،ئەی صلاح‌الدین نەوەکانی تۆ لەکوێن ؟ ! ئینجا ووتی : ئەمڕۆ جەنگی خاچ پەرستی دوایی هات ! بەڵام ئایا ڕاستە دوایی هاتووە ؟ !

ئەم ڕاستی‌یە کەمێژوی نوێ تۆماری کردوە چاکترین بەڵگەیە لەسەر کاریگەیی ئەو دۆراندنە مێژوییی‌یەی بەسەر ئەوروپای ڕۆژئاوادا هات ،کاتێك خاچ لەبەردەم هیلال‌دا شۆڕ کرایەوە • کەواتە گەلی کورد کێشەو پلەی تایبەتی خۆی لەمێژوی ئیسلامی‌و مێژوی مرۆڤایەتی‌دا هەیە • ئەی ئێستا چی ڕووی داوە ؟بۆچی بەم شێوەیە بەرکەنار کراوەو جیا کراوەتەوە ؟ وە بۆچی لەلایەن عەرەب‌و تورك‌و فارسەوە ئەم دژایەتیە میللی گەریەی لەگەڵدا ئەکرێت ؟ لەکاتێکا هەموو ڕۆڵەی هەمان ئوممەت‌و قوتابی هەمان پەراون کە قورئانی پیرۆزە ؟ وە بۆچی ئەم تەوقە ترسناکە خوێناویەی کراوەتە گەردن ؟ ! بەمەرجێك هەمیشە بەگیان‌و ماڵ و ڕۆڵەکانیەوە ئامادە بووەو ئامادەشە بۆ ڕزگار کردنی قودس‌و هەموو ناوچە داگیر کراوەکانی تری جیهانی ئیسلام •

ئەم ناکۆکی‌یە خوێناویە کاتێك دروست بوو کە تورك‌و عەرەب لەبرایی باوەر دەرچوون‌و وردە وردە لەئیسلام دوور کەوتنەوە بەهۆی زیندوو کردنەوەی مێژووی جاهیلی میللی گەری‌یەوە • بەم ڕێگایەش دوو ئامانجی گڵاوی بێگانەکانیان هێنایە دی :

یەکەم : دروستکردنی تورکایەتی‌و عەرەبایەتیەکی لەئیسلام داماڵدراو•

دووەم : داماڵینی مێژوی ئیسلام لەئیسلام‌و دانانی مێژویەکی عەرەبی میللی گەری ڕووت کەهیچ پەیوەستیەکی بەگەلانی تری موسڵمانەوە نەبێت ،مەگەر بەشێوەیەك خزمەتی شەخسیەت‌و مێژوی عەرەبی بکات • لەپاشا دەستیان دایە بەعەرەب دانە قەڵەمی هەموو زاناو پیاوە مەزنەکانی ئیسلام کە لەگەلانی تری موسڵمانن ،گوایە ئەمانە بەزمانی عەرەبی بەرهەمەکانیان تۆمار کردوە • ئا بەم مەنتیقە ناهەموارە ، شوێنکەوتوانی جاهیلیەتی عەرەبی ئەیانەوێت گەلی کوردو گەلانی تری موسڵمان لەئیسلام دوور بخەنەوە • بێگومان نەخشەی ترسناك بۆ ئەم مەبەستە کێشراوە لەلایەن دوژمنانی ئیسلامەوە لەخاچ پەرستان‌و ماسۆنیەکان‌و سەهیۆنیستەکان •

دوژمنانی ئیسلام لەتاریکایی‌دا دەستیان بەنەخشە کێشان کرد بۆ کپ کردنەوەو کوژاندنەوەی بڵێسە پرشنگدارەکەی ئیسلام دوای ئەوەی پەرەی سەندو تینی پەیدا کردو دۆرانێکی تری سەربازی‌و دەروونی بەسەر ئەوروپای ڕۆژئاوای هێنا ،کاتێك لەسەر دەستی ((سولتان محمدی فاتیح)) دا شاری (قوستەنتینیە) ڕزگار کراو کرا بەپایەتەختی دەوڵەتە فراوانەکەی ئیسلام • دەوڵەتی ئیسلام فراوان بوو و باڵی بەسەر گەلێ ناوچەی ئەوروپادا کێشا چونکە جیهاد ڕێبازی بەردەوام بوون‌و هۆی مانەوەی ئەم دەوڵەتە مەزنە بوو • ئەمە لەلایەکەوە هەروەها کۆمەڵگەی ئیسلامی کۆمەڵگەیەکی جیهانی‌یەو لەبۆتەکەیدا هەموو گەڵ‌و نەتەوەکان پێکەوە ئەژین بەهۆی باوەری بەتینی ئەم دینەوە •

بیری فراوان کردن‌و ڕزگار کردنی ـ فتح ـ ئیسلامی خولیای شەو و ڕۆژی سوڵتانەکانی عوسمانی بوو ، بەتایبەتی لەناو جەرگەی ئەوروپادا • چونکە ئەوروپای ڕۆژهەڵاتیان بەتەواوی لەچنگی خوانەناسی‌و نەفامی ڕزگار کرد بوو ، بریسکەی ناڵی ئەسپەکانیان قەڵای پاشاکانی ئەوروپای هێنا بووە لەرزین • بۆیە دەوڵەتە ئەوروپاییەکان هەموو لەسەر ئەوە ڕێکەوتن دەوڵەتی عوسمانی لەناو بەرن کە تاکە کۆسپ بوو لەڕێگەیاندا بۆ زەوت‌و کردن‌و تاڵان کردنی سامان‌و بەروبوومی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامی • وە بەپێویستیان ئەزانی کەبینای ئەم دەوڵەتە تێك بدەن‌و ئاڵای خیلافەتی ئیسلامی لەسەر شانۆی ژیان داگرنە خوارەوە•

دوژمنانی ئیسلام چاك دڵنیا بوون کەئیسلام نهێنی هێزو مانەوەی ئەم دەوڵەتەیە • لۆرد کرۆمەر کە مەندوبی سامی بەریتانی بوو لەقاهیرە لەو سەردەمەدا ڕووی کردوتە ئینگلیزەکان‌و ووتویەتی : تا ئەم قورئانە بخوێنرێتەوەو کەعبە زیارەت بکرێت ، ئێوە ناتوانن کارو باری خۆتان لەم ناوچەیەدا جێگیر بکەن •

ماسۆنیەت‌و خاچ پەرستی جیهانی پێکەوە نەخشەیان کێشا بۆ لاواز کردن و ڕوخاندنی ئەم دەوڵەتە ، بەهۆی بالیۆزخانەکانیەوە لەئەستەمبول‌و شارە گەورەکانی تری ئیسلامدا • تۆڕەکانی داوی (تەبشیر) لەهەموو لایەکی جیهانی ئیسلامی‌دا بڵاو بوونەوەو دەستیان کرد بەگومان دروستکردن بەرامبەر ئیسلام‌و بوونی خواو شەخسیەتی پێغەمبەرو خەلیفەکان‌و پێشەوایانی تری ئیسلام • سوودیان لەو نەزانی‌و نەخوێندەوارییە وەرگرن کە لەزۆربەی ناوچەکانی جیهانی ئیسلامی‌دا تەشەنەی کرد بوو ، بەهۆی کەمتەرخەمی‌و بێ‌ئاگایی‌و گومرایی زۆربەی کاربەدەستانی دەوڵەتەوە • بەمەشەوە نەوەستان ،بەڵکو ڕۆژهەڵات ناسەکانیش دەستیان کرد بە نووسینەوەی مێژوی ئیسلام‌و زیندو کردنەوەی مێژوی جاهیلی عەرەب‌و گەلانی

تری ئیسلام‌و بەرگی نەتەوە گەرییان لێ پۆشی‌و کردیان بەیەکەم هەنگاو بۆ مراندنی گیانی ئیسلامی‌و چاندنی تۆوی نەتەوە گەری‌و رەگەز پەرستی لەجیاتی‌دا. بەتایبەتی لەناو تورك‌و عەرەبەکاندا ٠

جوولەکەکانیش لەرێگای دەزگاکانی ماسۆنیتی‌یەوە دەورێکی بالایان بینی لە لاواز کردن‌و روخاندنی دەوڵەتی عوسمانی‌دا ٠ ئەوە بوو بەهۆی پارتی ئیتحاد و تەرەقی تورانی‌یەوە توانیان سوڵتان عبدالحمید لەسەر تەختی خیلافەت لابەن کە گەورەترین کۆسپ بوو لەرێگەی زایۆنی جیهانیدا بۆ دابین کردنی پارچەیەك زەوی لەناو جەرگەی وڵاتی ئیسلامیدا لەفەلەستین ٠

(قەرەصو) سەرۆکی بنەماڵەی جوولەکەکان لەدەوڵەتی عوسمانیدا ، چووە لای (سوڵتان عبدالحمید) بۆ وەرگرتنی پارچەیەك زەوی لەفەلەستین بەرامبەر (٢٠) ملیۆن لیرەی زێری پوخت ، لەکاتێکا گەنجینەی دەوڵەت لەوپەری نابووتی‌دا بوو٠ بەڵام خوای میهرەبان پاداشتی ئەم سوڵتانە مەزنە بداتەوە رووی کردە (قەرەصۆ) و ووتی : ئەی بەراز ، زەویەك بەخوێنی موسڵمانان ئاو درا بێت ، تا خوێنمانی لەسەر نەرژێت نایدەم بەدەست ئەم چەپەڵانەوەو هەرگیز مێژوی باو باپیرم گڵاو ناکەم‌و ئەمە زەوی ئیسلامەو هەر ئەبێ بمێنێتەوە) ٠

لەمێژوی نوێ‌دا نەمان بیستوە کەهیچ سەرۆکێکی عەرەبی هەڵوێستێکی قارەمانانەی بەرامبەر بەمەسەلەی فەلەستین بوو بێت ، وەك هەڵوێستی ئەم سوڵتانە مەزنە یان وەك هەڵوێستی صلاح‌الدین کەلێیان پرسی : ئایا هۆی چیە هەرگیز پێکەنینت لەدەم دەرناچێت ؟ لەوەڵامدا ووتی : چۆن ئەتوانم پێبکەنم‌و قودسی پیرۆز لەژێر دەستی خاچ پەرستەکاندا بناڵێنێت !

خۆ ئەمرۆ بەچاوی ئەبینین کەسەرۆکە ئەڵقە لەگوێکانی نەتەوە گەری عەرەبی چۆن فەلەستین‌و ناوچەکانی تر بەنرخێکی هەرزان ئەفرۆشن‌و پێش کەشی دوژمنانی ئەکەن‌و سوکی‌و رسوایی دنیاو قیامەت بەسەر خۆیاندا ئەهێنن ٠

دوای لابردنی سوڵتان عبدالحمید ، هێزە جیهانیەکانی بە بەریتانیاو فەرەنساو ئیتالیاو روسیاو ئەمریکاوە توانیان پەلاماری دەوڵەتی عوسمانی بدەن‌و لەجەنگی جیهانی یەکەمدا روخاندیان‌و ناوچەکانی جیهانی ئیسلامیان لەنێوان خۆیاندا دابەش کرد ٠ بۆ ئەوەی زیاتر نەخشەی گڵاوی خۆیان بەجێ‌بهێنن‌و رق‌و کینەی هەزار ساڵەیان دابمرکێننەوە ، لەناو جەرگەی وڵاتی ئیسلامدا لەتورکیا فس فس پاڵەوانێکیان لەسەر تەخت داناو بەرگێکی قارەمانانەیان لەبەر کرد کە گوایە ئەم فەرماندە خەباتکەرە (کمال ئەتاتۆرك) توانی تورکیا بەدەستەوە نەداو بەسەر دوژمناندا زاڵ بێت ٠ ئینجا بۆ ئەوەی زیاتر نەخشەکەیان سەرکەوتوو بێت ،

هاتن هەموو پێکەوە پەیمانی (لۆزان)یان لەنێوان تورکیاو دەوڵەتە ئەوروپاییەکاندا بەست ٠ لەم پەیمانەدا بتی داتاشراوی نەتەوە گەری تورکیا (کمال ئەتاتۆرك) بەڵێنی‌دا بەتەواوی شوێنەواری ئیسلامیەت لەتورکیادا نەهێڵێت ٠ بۆ ئەم مەبەستە رووپۆشی ئافرەت‌و بەرگی نەتەوەیی ـ بەتایبەتی بۆ زانایانی ئیسلام ـ قەدەغە کردو گۆری بە بەرگی ئەفرەنجی‌و سزای سەختی بۆ سەر پێچی‌کەران دیاری کرد٠ هەروەها شەریعەتی ئیسلامی لەحوکم کردندا لابردو گۆری بەیاسای مەدەنی رۆژئاوا ٠

بەم شێوەیە بتی داتاشراوی تورکیا (ئەتاتۆرك) هەڵسا بەدامەزراندنی دەوڵەتێك لەسەر بنچینەی عیلمانیەت‌و نەتەوەگەری‌و دینی ئیسلامی لەدەوڵەت‌و ژیان دوور خستەوەو سیاسەتی (تەتریك)⁽١⁾ ی بەسەر کوردو عەرەبی ناو تورکیادا سەپاندو پەیوەندی لەنێوان تورکیاو جیهانی ئیسلامدا بچراند ٠ بەڵێ ئەتاتورك ژەهراوی‌ترین تیری وەشاند دژی گەلی کورد لەتورکیادا ٠ قەسابخانەی ئاشکرای دانا بۆ سەر برینی کوردەکان بەکۆمەڵ ، بەبێ هیچ تاوانێك جگە لەوەی کە کوردن‌و موسڵمانن‌و نایانەوێت بەفەرمانی ئەم نالەبارە لەرێبازی دینەکەیان بچنە دەرەوە ٠ ئەم ستەمکارە بەفەرمانی ئاغا ئەوروپاییەکانی هەڵسا بەم کارە نارەوایە ، بۆ ئەوەی برایەتی ئیسلامی لەنێوان کوردو تورك‌دا بپچرێنێت‌و ئومەتی ئیسلامی کەرت کەرت بکرێت‌و لەنێوان خۆیاندا برا کوژی بکەن٠

هەروەها لەووڵاتی عەرەبیدا خوێندنگاو قوتابخانەکان بانگەوازی نەتەوەگەری عەرەبی‌یان بڵاو کردەوە ، بەهۆی چەندەها گاوری دڵسۆزەوە کە لەدەزگاکانی تەبشیردا بۆ ئەم مەبەستە ئامادە کرا بوون ، وەك بوترس بوستانی‌و ناصیف یازەچی و بەشارەت خوری ٠ ئەمانە هەموو گاور بوون‌و خوویان بەم ئاگرەدا کردو چەندەها رێکخراوەو کۆمەڵەی نەتەوەگەرییان لەنێوان عەرەبەکانی سوریاو لوبنان‌و ناوچەکانی تری عەرەبی‌دا دروست کرد ٠

× × × × ×

" ٩ "

کاتێك ئیمپریالیستە خاچ پەرستەکانی سەدەی بیستەم دەستیان کرد بە داگیر کردنی ووڵاتی ئیسلام‌و لەنێوان خۆیاندا بەشیان کرد ، عێراق بەر

---

(١) تەتریك : واتە : بەزۆر کردن بەتورك ٠

ئینگلیزەکان کەوت . گەلی کورد لەعێراقدا وەك شێری ژیان دژیان راوەستاو بەفەرماندەی قارەمانی کوردی موسڵمان شێخ مەحمودی حەفید کە ئالای جیهادی ئیسلامی هەلکردبوو . لەکوردستانی عێراقدا لەناوچەی سلێمانی بەرهەلستی داگیر کەرانیان کردو ژمارەیەکی زۆر شەهیدو قوربانیان‌دا . هەروەها کوردەکان لەشۆرشی عێراقی ۱۹۲۰ ز دا ، دەورێکی بالایان بینی . بەلام بەداخەوە پەراوەکانی مێژوی نوێ باسی ئەم بەشداری کردنەی گەلی کوردیان شاردوتەوە . بۆیە پێویستە بە لێکۆلینەوەو راست کردنەوە ئەکات . بێگومان بیرو رای نەتەوەگەری عەرەبایەتی بۆتە هۆی شاردنەوەو پشت گوێ خستنی ئەم راستی‌یە .

دوای ئەوەی ئیمپریالیستەکان پشتیان هەلکردو ناوچەکانی وولاتی ئیسلامیان بەجێ هێشت ، چەندەها حکومەتی بەناو نیشتمانی‌یان لەجێگەی خۆیان دانا کە لەسەر بنچینەی عیلمانیەت‌و نەتەوەگەری دروست کرا بووە . بۆیە هیچ شتێك لەمەسەلەکە نەگۆرا . بەلێ ئیمپریالیست لەرووی دەسەلاتی سەربازیەوە رۆیشت . بەلام بوونی فیکری‌و فەرهەنگی ،۱، بەسەر سنگی موسڵماناندا هەر چوکی‌دا دابوو پیاوان‌و کاربەدەستانی رژێمە دروستکراوەکان هەر بەعەقلیەت‌و بیرو هۆشی بێگانە بیریان ئەکردەوەو ئەجولانەوەو لاسایی کردنەوەی کوێرانە هەر بەردەوام بوو ، بەهۆی هەستی سەر کزی‌و نابووتیان بەرامبەر شارستانێتی ئەوروپا . ئەمە لە لایەکەوە ، لەلایەکی تریشەوە کاربەدەستان لەپەروەردە کراوانی سەردەمی داگیر کردن بوون‌و بەشیرو شەکری ئیمپریالیست گۆش کرا بوون‌و لەئیسلام‌و واقیعی خەلکی وولاتەکەیان دوور کەوتبوونەوە . تەنها نوێنەرو هەلگری بیرو رای نەتەوەگەری ئەوروپایی‌و بێگانە پەرستی بوون‌و بەس . ئەو رق‌و کینەو دووبەرەکیەی ئیمپریالیستەکان لەنێوان تورك وعەرەب‌و کوردو گەلانی تری ئیسلامدا چاند بوویان ، ئەمان زیاتر کلپەیان لێ هەلگیرساندو تا بهاتایە دوژمنایەتیەکەیان قولتر ئەکرد .

عەرەبە رەگەز پەرستەکانی کاربەدەستانی بەغدا لەهەموو سەردەمێکدا بە فەرمانی ئاغاکانیان هەلساون بەچەوساندنەوەی گەلی کوردو پێ شێل کردنی مافی رەوایان . ئەمە لەلایەکەوە ، لەلایەکی تریشەوە گوێ لەشتەکانی بێگانە هەلسان بەهاندانی کوردەکان‌و رق‌و کینەیان لەدل‌و دەروونیاندا چاند بەرامبەر ئیسلام. چونکە وایان تێگەیاندن کە گوایە ئیسلام بووەتە هۆی ئەوەی عەرەب گەلی کورد بچەوسێنێتەوە . بەلام لەراستی‌دا کاربەدەستانی عەرەبی ئەم سەردەمە زۆر لە

---

(۱) الوجود الفكری والثقافي .

ئیسلام دوورن‌و گۆشکراوی بێگانەن‌و ئەو پارت‌و کۆمەلە سیاسیانە ئەنوێنن کە بەرنامەی عیلمانی‌و تیۆری نەتەوەگەری‌یان کردوتە رێبازی خۆیان کە لەسەر بنچینەی جیاوازی خوێن‌و نەژادو زمان دامەزراوە .

ئەم کاربەدەستانە هەمیشە وەك کەمایەتیەك بۆ گەلی کورد ئەروانن ئایا ئەبێ کوردەکان هەلوێستیان چۆن بێت بەرامبەر ئەم خرۆشانی نەتەوەگەری‌یە ؟ ! کوردی موسڵمان ئەبێ چی لێ چاوەروان بکرێت ، کاتێك ئەبینێ هەر عەرەبەو ئالای عەرەبایەتی هەلگرتووەو هەر تورکەو بانگەوازی تورانییەت بەرز ئەکاتەوەو هەر فارسە رەگەزی فارسیەت زیندو ئەکاتەوە ؟ !

ئەوەی زیاتر زامی گەلی کورد قوول‌و سامناك کردووە ئەو چەوساندنەوە نەتەوە گەرییەیە کە لەلایەن عەرەب‌و تورك‌و فارسەوە دوچاری هاتوون ، لەهەموو روویەکی ژیان‌و شارستانێتی‌یەوە پشت گوێ خراون‌و وەك کەمایەتیەك مامەلە ئەکرێن ، بە مەرجێك ژمارەی کورد تەنها لەعێراقدا زیاترە لەژمارەی هەموو گاورەکانی دانیشتووی وولاتانی عەرەبی . بۆیە ئێستا وایان لێهاتووە لەم زەویەدا خۆیان بەغەریب ئەزانن هەر چەند لەناو نیشتمان‌و زەوی‌و زاری بنەرەتی خۆیاندا ئەژین . ئەمەش بەهۆی ئەو بانگەوازە نەفامی‌یەوەیە کە لەسەر بنچینەی خر بوونەوەی گیانەوەریی‌و مادییەت دامەزراوە . کاتی خۆی پێغەمبەری مەزن ـ دروودو سەلامی خوای لێ بێت ـ هاواری کردووە : " دعوها فانها منتنة " . واتە : دەستی لێ هەلگرن‌و لێی دوور کەونەوە چونکە بۆگەنە . مەبەستی نەتەوەگەری‌و رەگەز پەرستی‌یە .

گەلی کوردی موسڵمان نزیکەی سێ یەکێکی دانیشتوانی عێراق پێك ئەهێنن ، کەچی کاربەدەستە رەگەز پەرستەکانی بەغدا هەمیشە بەچاوی کەمایەتی بۆیان ئەروانن . چەوساندنەوەو کوشتن‌و برین‌و شارو دێ سوتاندن‌و گوێزانەوەو کردن بەعەرەب پیشەی بەردەوامیانە .

جگە لەعێراق گەلی کورد رێژەیەکی گەورە لەدانیشتوانی تورکیاو ئێران پێك ئەهێنن . هەروەها ژمارەیەکی باشیان لەرووسیاو سوریاو لوبنان ئەژین . باری ژیانی ئەوانیش لەباری ژیانی کوردی عێراق چاکتر نیە ، بەلکو خراپترە . ئەم هەموو کارە دەروونی‌و کۆمەلایەتی‌و ئابوری‌و نەتەوەیی‌یانە بوو بەهۆی قوول کردنی رق‌و کینەی نەتەوە گەری لەلایەن کوردەکان‌و زەمینە تەخت بوو بۆ دەستی چەپەلی سوور لەمەیدانی گەلی کوردی موسڵماندا . ئەم گرێ سەرەتا نیە (عقدة سرطانية) لەم دواییەدا لەناو جەرگەی کوردستاندا جێگەی خۆی کردەوە ، پاش ئەوەی بەرگێکی نەتەوە گەرییان لێ پۆشی‌و بەناوی رزگار کردنی گەلی کوردی

ستەم لێ کراوەوە ،زۆر لەگەنجەکان هەڵ خەڵەتان و شوێن ئەم بیرو را پووچەڵە کەوتن ،گوایە چاکترین ڕێبازە بۆ ڕزگار بوون . بەڵام نازانن ئەمەش پیلانێکی تری فیکریی ئیمپریالیستی نوێیەو ئەیانەوێت لەم ناوچە ستراتیژیەدا دەسەڵاتی خۆیان جێگیر بکەن و لەسەر حسابی کوردی هەژار ئامانجە گڵاوەکانیان بهێننە دی ئایا ئەبێ عەرەب و تورك و فارس بەتەمای چی بن لەگەڵی کورد ؟! لەکاتێکا ئەوان بوون بەهۆی دوور کەوتنەوەی ئەم گەلە لەئیسلام و چوون بەبیری بیرو ڕای نەتەوە گەری و مارکسایەتیەوە . کوردی هەژار ئەبێ چی بکات کەعەرەب و تورك و فارس ئەبینێت لەگشت لایەکەوە سەریان تێ کردوەو ئەی چەوسێننەوەو بەچاوی سوك بۆی ئەروانن ؟! ئەبێ هەڵوێستی کورد چۆن بێت ،کەئەروانێت عەرەبەکان نەوەی پێغەمبەرو هەڵگری یەکەمی ئاینی ئیسلامن ،خۆیان لەئیسلام داماڵیوەو کوردی موسڵمان ئەگوڕنەوە بەگاوری بەکرێ گیراوی ئیمپریالیستی خاچ پەرست ؟!

ئەم کوردە موسڵمانە لەناخی دڵ و دەروونیەوە عەرەبی موسڵمانی خۆش ئەوێت و نایەنەوێت لێی جیا ببێتەوە . بەڵام چی ئەکەی کەعەرەب دروشمی نەتەوە گەری و عیلمانی هەڵگرتووەو دەستی لەبرایەتی ئیسلامی هەڵتەکاندوە ؟ بێ گومان هیچی بۆ نامێنێتەوە جگە لەبەرپا کردنی ئاڵای نەتەوە گەری بۆ پاراستنی بوون و شەخسیەتی مێژوویی خۆی .

ئا بەم شێوەیە عەرەبەکان پێش هەموو کەس هاوکاریان کرد لەدوور خستنەوەی ئەم گەلە زۆر لێکراوەدا لەخۆیان و لەئیسلامیش . بێگومان لەبەردەم دادگای خواییدا بەرامبەر ئەم تاوانە گەورەیە بەر پرسیار ئەبن . چونکە ئەوان بوون دەماری نەتەوە گەری و ڕەگەز پەرستی جاهیلیيان لەم ناوچەیەدا زیندو کردوە .

ئێمە دڵنیاین ئەگەر بێت و گەلی کوردی موسڵمان دەستی دڵسۆزی و برایەتی لەژێر ئاڵای ئیسلامدا لەلایەن عەرەبەوە بۆ درێژ بکرێت ،ئەوا بێگومان بیرو ڕای نەتەوە گەری و دوور لەخوایی لەناو کوردەکاندا هیچ بایەخێکی نامێنێ چونکە ئەم بانگەوازە نەفامی یە لەناو کوردەکاندا تەنیا کاردانەوەیەکی ئاشکرایە دژی ئەو چەوساندنەوەو ئەشکەنجەیەی لەلایەن هەڵگرانی بیری نەتەوە گەرییەوە خراوەتە سەریان . ئەم بانگەوازە لەلای گەلی کورد بەرهەمی بارێکی تایبەتی و ویژدانییە ، نەوەك بەرهەمی فەلسەفەیەکی بێ باوەری بێگانە بێت وەك لەلای عەرەبەکانە.

کوردەکان برای عەرەب و تورك و فارسی موسڵمانن و سورن لەسەر پاراستنی ئەم برایەتیە ئیسلامییە ،ئەگەر بێت و ئەوان بەراستی ئیسلام بن . ئەم هەڵوێستەی کورد بەرامبەر ئیسلام بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئیسلام دینێکی تایبەت نیە تەنیا بۆ عەرەب ،بەڵکو بۆ گشت نەوەی ئادەمە . بەڵام شوێنکەوتوانی بیرو ڕای

نەتەوەگەری ئەیانەوێ بەخەڵکی بگەیەنن کە تەنیا بۆ عەرەبەو هەر ئەوان سودی لێ وەرئەگرن . مەبەستیان ئەوەیە ئەم پەیوەندیە جاهیلییە بخەنە جێی پەیوەندی ئیسلامی کەپیرۆزترین و شایستەترین پەیوەندیە مرۆڤەکان لەسەری کۆ ببنەوە .

پەیوەندی نەتەوەگەری لەئەنجامی ڕەفتاری ڕەمەکیی کۆمەڵی گیانەوەرانەوە پەیدا بووە . ئەم بۆ چوونە زۆربەی زانایانی کۆمەڵ ناسی لەسەری ڕێکەوتوون . کەواتە هەستی نەتەوەگەری هەستێکی سەرەتایی گیانەوەرییە کە لەڕەمەکەوە (الغريزة) دەرئەچێت ، نەوەك بیرێك بێت کەباوەڕو فەلسەفەیەکی پتەو پەیدا بکات دەربارەی گەردوون و ژیان و مرۆڤ ،بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی لەسەر بنیات بنرێت شایستەی ئادەمی بێت .

ئەگەر بێت و کۆمەڵگەیەکی ئیسلامی ڕاستەقینە پێك بهێنرێت ،ئەوا کوردەکان بەهیچ شێوەیەك خۆیان بەنەتەوە گەرییەوە خەریك ناکەن و بەخۆشی و کامەرانی لەگەڵ برایانی موسڵمانیاندا ئەژین لەعەرەب و تورك و فارس و گەلانی تر . بەڵام ئاخۆ ڕەگەز پەرستانی نەتەوە گەری ئەمڕۆ ئەم ڕاستییە تێ ئەگەن ،لەکاتێکا تا تەوقی سەریان لەزەنگاوی جاهیلی نەتەوە گەریدا نقوم بو ؟!!

" ١٠ "

پێویستە تێبینیەکی تر ئاراستەی هەڵگرانی ئاڵای نەتەوە گەری عەرەب بکەین : ئایا بۆچی دنیا بە یەکا ئەدەن کاتێك باسی جێبەجێ کردنی ڕێبازی ئیسلامی بکرێت ؟! بۆچی بۆ حاڵی کەمایەتیە ئاینیەکانی گاورو جوولەکە ئەگرین ؟ ئەڵێن ئەوانە بۆ کوێ برۆن و چی بکەن ئەگەر بێتو ئیسلام لەژیاندا جێبەجێ کرێت ؟ گوایە دژایەتی ئاینی لەنێوان ڕۆڵەکانی یەك گەلدا دروست ئەبێت ! ئەم بیانووە پڕو پووچە ئەکەن بەداردەست بۆ ئەوەی دەست لەئیسلام هەڵتەکێنن .

ئایا لە چ کاتێکا لەسەردەمی زێڕینی ئیسلامدا کەمایەتیە ئاینیەکان چەوسێنراونەتەوە یا مافیان خوراوە ؟! ئایا هەروەك موسڵمانەکان لە ماف و پێویستیەکاندا مامەڵە نەکراون ؟! ئایا وەك موسڵمانەکان بەشداری خۆشی و تەنگانەیان نەکردوە ؟! ئایا ئیسلام کەبەرنامەی خوایە چاودێری مافی هەموو لایەکی نەکردوە بگرە گیانەوەرانیش ؟!

ئەی بۆچی تۆزقاڵێك دڵیان بۆ گەڵی کوردی هەژار ناسوتێت ،کە ژمارەیان تەنیا لەعێراقدا زیاترە لەژمارەی گشت کەمایەتیە ئاینیەکانی جیهانی عەرەب ؟ ئایا چ تاوانێك لەوە گەورەترە،گەلی کورد بەکەمایەتیەکی نەتەوەیی بدرێتە قەڵەم ؟! بەمەرجێك مێژوویەکی مەزن و پرشنگداری هەیە لەگەڵ برایانی عەرەبی

موسڵمانیدا بۆ پاراستنی ڕۆژهەڵاتی ئیسلامی ! ئایا تاوان نیە کەلی کورد وەك کەمایەتیەکی نەتەوەیی سەیر بکرێت کەفەرماندەی قارەمانی وەك (صلاح الدین) یان تیا هەڵکەوتوەو (قودسی پیروز) و زۆربەی ناوچەکانی سوریا، لوبنان و فەلەستین و میسری لەچنگی درندەترین دوژمنی ئیسلام و کەلی عەرەب ڕزگار کرد ؟ !

پێش ئەوەی ئەم پێشەکیە کۆتایی پێ بهێنین ، پێویستە ئەو ڕاستیە بزانین کە :

مەسەلەی کورد یەکێکە لەگیروگرفتە گرنگەکانی جیهانی ئیسلامی ، چونکە مەسەلەی گەلێکە کە بەتەواوی مێژوویەکی پر لەشانازی و ئازایەتی هەیەو لە ڕابوردووی ئیسلامیدا پلەی سەرکردایەتیان کرتوتە دەست و دەوڵەتێکی ئیسلامی فراوانیان دامەزراندوەو ئاڵای جیهادیان بەرز کردوتەوە لەترسناك ترین قوناغدا کە بەسەر ڕۆژهەڵاتی ئیسلامیدا هاتووە .

ئەم مەسەلەیە پێویستی بەلێکۆڵینەوەو ماندوبونێکی دڵسۆزانە هەیە . کە لەسەر بنچینەی توێژینەوەو ڕاستکردنەوەیەکی وردو زانستیانە ئەنجام بهێنرێت و سود لەنوسین و تۆمار کراو سەرچاوە زانستیە باوەر پێکراوەکان وەربگیرێت . بۆ ئەوەی مێژووی ئەم کەلە ستەم لێکراوە ڕوون بکرێتەوەو بناسرێت ، بەو هیوایەوە کەببێتە هۆیەکی کاریگەر بۆ ژیاندنەوەی کیانی ئیسلامی سەر لەنوێ .

ئەم پێشەکیە پێویستە بۆ ئەوەی ببێتە چرایەك بۆ گشت ئەرکێکی مێژوویی ئەم گەلە موسڵمانە بکۆڵێتەوە کە پریەتی لە پەندو ئامۆژکاری و هەڵوێستی پر لەشانازی .

ئیتر سوپاس و ستایش هەر شایانی خوای پەروەردگارە

× × × × ×

مقدمة
في التأريخ
الاسلامي الكردي

باللغة الكردية

بقلم
هادي علي